

YABANCILARA ARAPÇA ÖĞRETİMİNDE DEYİMLERİN ÖĞRETİMİNE İLİŞKİN ALIŞTIRMA ÖNERİLERİ (KURAN'DAKİ DEYİMLER ÖRNEĞİNDE)

Yrd. Doç. Dr. İnatilla AZİMOV
İstanbul Aydın Üniversitesi
Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

Özet

İslam Dünyasında olduğu gibi ülkemizde de Arapça öğretimi köklü bir geçmişe sahiptir. Arapça öğretirken bir yandan tarihî mirasın üzerine çağdaş uygulamalı dilbilim ile gelişen modern yöntemlerle kaynaştırarak Arapçayı en kolay ve hızlı öğreten teknikler uygulanmaya başlamıştır. Arapça Öğretimimin öğrenci merkezli, tümleşik uygulama ve iletişim becerilerini geliştirmeyi hedeflemesi gerekir.

İletişim dilinde insanlar sözcükleri kullanırken, bu sözcükler biri biri ile sıkı bağlantı içindedir. Bu bağlantı çerçevesinde anlatılmak istenilen düşünce sözcüklerin sıralanmasıyla karşı tarafa iletilir. Buna göre bazı sözcüklerin bir başka sözcüklerle devamlı ve sık kullanılması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Sözcüklerin birbiriyle devamlı ve beraber kullanılması, teşbih, anlam kayması, ödüncleme, ad aktarması sonucu zamanla deyimler ortaya çıkmaktadır. Bu dil olayı tüm dünya dillerinde kendini göstermektedir. Ancak şurası bir gerçektir ki dillerin kaynakları olan kültürlerin farklılığı dolayısıyla her dildeki deyimler farklı şekillerde kullanılmakta olup, bu diller arasındaki çeviriyi ve o dili yabancı dil olarak öğrenmeyi zorlaştırmaktadır.

Deyimler dilin zenginliklerindedir, onların yabancı dilde öğretilmesi öğrencinin kelime dağarcığını geliştirdiği gibi hedef kültürü kavramasına yardımcı olmaktadır. Bu sayede öğrencilerin yabancı dili öğrenmelerine katkı sağlanmış olabilir. Makaledede deyimler ve deyimlerin öğretilmesinde karşılaşılan sorunlar ve onların çözümünde izlenecek metotlar ve bazı alıştırmalar Arapça açısından ele alınmıştır. Bu doğrultuda deyimlerin öğretilmesinin doğru şekilde gerçekleşmesi için gerekli öneriler sunulmuş ve bu öneriler örnekler ile desteklenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Deyim, deyim öğretimi, yöntem, teknik, alıştırma, Arapça, Kırgızca.

Abstract

Arabic language teaching has a very long history in our country as in the Islamic World. Arabic began to use modern teaching methods and techniques with stirring old cultural heritage. The process of teaching the Arabic language start up

any new ideas how to invite students in the centre of attention and giving attention for verbal communication skills.

In communication, people communicate with each other using a variety of words that are connected by each other. It is also explained by the fact whom we communicate, what we wanted to convey to each other. These reasons some of the words used with different words, in the end there are not different words and have similar words to each other, or vice versa metonymy, metaphor, compare even idiomatic compound words may be found similarity.

Idiom or phrasal verbs is one of the most important resources in any language. When we teach one of the world's languages, by using idioms we improve skills of student and teach the culture of the language that teaches each. The article emphasizes that idioms will solve the problems of education or to give the idea of learning any language. Idioms found in teaching the Arabic language, there were different exercises so as not to spoil the core language. Teaching process of one foreign language and its phraseology, idiom develops student's vocabulary. It also helps to learn culture of that foreign language. Teaching of idioms and phraseology leads to learn foreign language fast. This article offers to solve main problems, giving ideas and ways of teaching idioms. Here you can also find some methods of them, and they accompanied with special exercises. Thus, teaching process of Arabic as foreign language, place of phraseology, idioms and value of this language was considered. Also sample exercises types was considered.

Key Words: Idioms, teaching of idioms, method, technique; exercise, Arabic, Kyrgyz.

Giriş

Günümüz bilgi çağında insan toplumlarının karşılıklı anlaşma alanında hayatî bir rol üstlenen dil öğretiminin sağlıklı ve yeterli olabilmesinin önemi büyüktür. Dil öğretiminde hedef kültürün tanınmasında deyimlerin öğretilmesi de kaçınılmazdır. Arapça deyimlerin belli bir kısmını oluşturan Kur'ân deyimlerinin Arapça deyimlerle beraber öğretilmesi Arapça dil öğretimi alanında önemli bir yeri işgal etmektedir. Biz bu bölümde genel olarak deyimlerin, özel olarak Kur'ânda geçen deyimlerin öğretimine ilişkin bir yöntem sunacağız. Bunun yanı sıra, deyim öğretiminin önemi konusuna değinerek, deyimleri başarılı bir şekilde nasıl öğretebiliriz, sorusuna cevap aramamız gerekmektedir.

Bir dili öğrenmek, o dilin ve o dili konuşan ulusun, toplumsal ve kültürel özelliklerine yönelik de bilgi sahibi olmayı gerektirmektedir. Söz konusu özellikler dillerin sözvarlığına oldukça belirgin bir biçimde yansımaktadır. Bu bakış açısıyla, dilin kültürel ve kavramsal özelliklerini yansıtan imgesel anlamlı öğelerinin öğretiminin gereği öne çıkmaktadır. Günümüz dilbilim

araştırmalarında git gide dil öğretiminde imgesel, sembolik göstergelerin önemini vurgulayan çalışmalar yapılmaktadır.

Dil öğretiminde, deyim öğretiminin ne kadar önemli olduğunu söylememize gerek yoktur. Dili öğrenmek, bir kültürü öğrenmek demektir. Bu yüzden bir insan bir yabancı dili ne kadar iyi biliyorsa da o dilin kültürünü bilmediği sürece dil kullanma kabiliyeti belli düzeyde yeterli değildir demektir. Kültürü daha iyi bilmek için kültürel öğelerin yanı sıra kültürle içiçe olan deyimleri de öğrenmek gerekmektedir.

Dolayısıyla yabancı dilin iyi bir şekilde öğretilmesi için deyimlerin de öğretilmesi önemlidir. Bu doğrultuda dilbilimcilerin görüşleri değerlendirildiğinde bir dilde deyimleri anlayamayan, anlasa da onu iyi kullanamayan, deyimsele ifadeler hazinesine sahip olmayan kişinin o dili tam anlamıyla bildiğinin söylenemeyeceği ifadesi öne çıkmaktadır. Şöyle ki, Güneş'in Delisle'ye atfen dediği gibi "anadile veya yabancı bir dile hâkim olmak o dilin dilbilgisini veya sözcüklerini iyi bilmekle ölçülmez, önemli olan o dildeki deyimleri ve özel oluşumları da bilmektir"(Güneş, 2009, s. 2).

Deyim dediğimiz kalıplaşmış ve mecaz içeren söz veya söz grupları, buldukları dil içerisinde önemli bir yer tutar. Bir dile gerçek ve derin bir şekilde hâkim olma olgusu konuşmacının kültürünü, mantığını, keskin zekâsını, gözleme yeteneğini, duygularının şiddetini veya yumuşaklığını su yüzüne çıkaran deyim bilgisinden ayrı tutulamaz. Glucksberg'in de belirttiği gibi "idiomalar, mecazlar (metaforalar), ve birçok kalıplaşmış ifadeler toplumdaki norm ve inançları yansıtırlar... kültürün deyimlerini ve kalıplarını öğrenmek için birinin o kültür içine daldırılması gerekmektedir"(Glucksberg, Understanding Figurative Language, From Metaphors To Idioms, 2001). Bu durum tüm yabancı dil öğrenenler için de geçerli bir durum diyebiliriz. Çünkü yabancı dil öğretimindeki amaçların biri doğal olarak karşı kültürü anlamaktır.

Dolayısıyla ana dili Arapça olmayanlara da Arapça öğretiminde, belki de öğretilmesi en zor konulardan biri deyimlerdir. Çünkü deyimlerin içlerinde yukarıda kısaca değindiğimiz mecâz, teşbîh, istiâre, kinâye gibi ana dili Arapça olan insanların dahi bazen anlamakta zorlanabileceği söz sanatları veya anlamları gizlidir. Anlatılmak istenen durum farklı dillerde değişik söyleyiş biçimleri veya deyimlerle ifade edilmektedir. Bunda etkili olan şey, dillerin dayandığı ve beslendiği kültürlerin, kültürleri oluşturan dinamiklerin, tarihin, dinin, yaşamın ve dünyayı algılayıştaki bakış açısı ve inançların her dile göre farklı olmasıdır. Konuya örnek olarak

söylemek gerekirse, Kırgızların çocuklarını “Kiçinekey kulunum!” (Küçük at yavrum) diye sevmesi, batı toplumlarının ise çocuklarını “Küçük domuzum!” diye sevmeleri hayatı farklı yaşayıp, farklı algılamaktan kaynaklanmaktadır. Kültürleri yakın olmasına rağmen Kırgızca ve Türkçede de bazen aynı deyim farklı sıklıklarda ve farklı kullanım şekillerinde görmektediriz. Örneğin dünyaca ünlü Kırgız yazar Cengiz Aytmatov ve Muhtar Şahanov’un “Kuz Başındaki Avcının Çılgılığı” adlı eserinde “adaletli davranan, hakkı gözeten” anlamına gelen **“kara kıldı kak cargan”** deyimini Türkçeye “kara kılı ortadan yaran” olarak harfî çevirilmiştir (Aytmatov & Şahanov, 1998, s. 75). Oysa bu deyim Türkçe eşdeğeri bulunmalıydı. Türkçede buna benzer **“kılı kırk yaran”** deyimini ise, “bir şeyi iyice incelemek” anlamıyla farklı anlamda kullanılmaktadır (Komisyon, 2005, s. 189). Bu örnekler ve deyimlerde geçen kelimelerin kendi anlamlarından sıyrılarak çok farklı anlama gelebilecek şekilde kullanıldığı düşünüldüğünde deyimleri yabancı dili öğrenen insanlara öğretmenin epey zor olduğu söylenebilir.

Deyimler temel anlamından farklı anlamda ve anadilinde çeşitli bağlamlarda ve sıklıkta kullanılmalarına karşın öğrenilmekte olan yabancı dilde sınırlı sayıda kullanılır. Çünkü öğrenen insan hedef dili iyi şekilde kullanmayı öğreninceye kadar, hedef dilin kültürüne tam manasıyla vakıf oluncaya kadar deyimleri kullanmada zorlanır. Oysa genel olarak tüm dillerde deyimlerle günlük hayatta sıkça karşılaşılır. Bu durum yabancı dil öğreniminde her zaman güçlük oluşturarak, hedef dilde gerçekleşmesi gereken iletişimin oluşmasını engeller. Dolayısıyla üzerin basa basa belirterek diyebiliriz ki dilin etkin kullanımını için deyimlerin öğretimi kaçınılmazdır.

Sembolik ve imgesel olması, anlamlarının düz anlamlarından uzak, mecâzî özellikler taşıması nedeniyle deyimler yabancı dil öğreniminde en zor öğrenilen ve o dili konuşanlarla iletişim kurmada, yabancı dil öğretiminde de sorunlar yaratan dil öğeleri olarak tanımlanmıştır. İnsanların öğrenmekte oldukları hedef dilde iletişim kurmaları için deyim öğretimi gereklidir. Dolayısıyla diyebiliriz ki tüm yabancı dillerin öğretiminde ve bunun yanı sıra Arapça öğretiminde de deyim öğretimi kaçınılmazdır. Arapça öğretiminde deyimler Doğru’nun dediği gibi “hem yaygın kullanımları hem de metni etkili ve çekici hale getirmeleri dolayısıyla atasözlerine nazaran daha ön planda tutulmaya layıktır” (Doğru, 2004, s. 168). Deyimlerde görülen ve deyimlerin ortaya çıkmasına neden olan çeşitli söz sanatları ve aktarmalar dili en çok etkileyen, çekici yapan ve zenginleştiren öğelerdir. Bu aktarma olayları her dilde görülür.

Doğadaki nesnelere, hayvan, çiçek adlarını insanlara, insanlarla ilgili kavramları doğaya, doğadaki nesnelere birbirine aktarmanın yanı sıra soyut kavramlardan da soyut nesnelere yararlanarak söze dönüştürülmesi (somutlaştırma) bu anlam olayının başlıca niteliğidir. İnsanoğlu sevdiği, cana yakın bulduğu şeyleri olduğu gibi, hoşlanmadığı, itici bulduğu, nefret ettiği şeyleri de doğadaki nesnelere ait kavramlarla anlatmaktadır.

Deyim öğretimi alanında biz genel olarak dil öğretimi teknik ve yöntemlerinden yararlanmaktayız. Deyim öğretiminin en iyi yöntemi hangisi olduğuna kesin karar verememekteyiz, ancak deyim öğretiminin en iyi olması için gerekli yöntem ve teknikleri mümkün olduğu kadar mükemmel yapmaya gayret göstermekteyiz.

Genel olarak baktığımızda diğer dillerde deyim öğretimi alanında bu zamana kadar yapılmış çalışmalar küçümsenmeyecek kadar çok olmasına rağmen Arapçanın bu alanda hâlâ literatür açısından eksik olduğu göze çarpmaktadır. Deyim öğretimi şimdiye kadar yapılan çalışmalarda genel dil öğretimi alanında değerlendirilmiştir. Biz de deyim öğretiminde doğal olarak genel dil öğretim metodlarından yararlanılması gerektiği düşüncesindeyiz. Bununla beraber deyim öğretimi için öğrencinin belli düzeyde hedef dilin temel kelimelerini bilmesi, en azından ana dilindeki deyim olgusundan bilgisi olması gerektiği kanaatindeyiz.

Deyim öğretimi genel olarak iki amaçta öğretilmektedir. Bunların ilki deyim ne olduğu öğretilmesi, ikincisi ise genel dil becerilerini geliştirmek amacıyla deyim öğretimidir. Bu konuda ikisinin de bir biri ile bağlantılı olduğunu unutmamamız gerekmektedir. Çünkü genel dil becerilerini geliştirmek amacıyla deyim öğretimi için de deyim ne olduğu öğrencilere öğretilmelidir. Burada kastedilen öğretim ise dilbilim amaçlı öğretim kapsamamaktadır. Bundan dolayı, deyim ne olduğu konusundan çok dil becerilerini geliştirmek amacıyla, deyim öğretiminin birbirinden farklı alanlarda ele alınmalıdır.

Deyimler, dilin büyük bir bölümünü oluşturan ve “bir dilin anlatım yollarını, o dili konuşan toplumun geçmişini, yaşam biçimini, geleneklerini ve çeşitli özelliklerini belirten önemli ipuçları sağladığına (Aksan, 2003,3.Cilt, s.36)” göre öğretilmesi dil öğretiminin başarılı olmasına neden olur. Çünkü deyimler kısa, öz ve çarpıcı olma özellikleriyle bir dilde dilbilgisi kadar önemli bir yere sahiptir, dile yumuşaklık, özgünlük, güzellik, anlamsal zenginlik, imgesellik ve renk katar. Dilde varolan eski deyimlere ek olarak “çağdaş kitle iletişim çağında giderek daha fazla ve yeni deyimler

oluşmakta, medya ve reklamlardaki kullanımlarıyla yaygınlaşmaktadır. Dildeki diğer kelimelerin ortaya çıkması ile yeni farklı deyimler de meydana gelmektedir, bu yabancı dil öğretiminde de göz ardı edilmemelidir.

Bir dildeki deyimlerin kullanımı birçok alanla ilgilidir, ancak deyim öğretiminde en yaygın olarak günlük konuşma dilinde, edebi ve siyasi konuşmalarda kullanılan deyimlerin öğretilmesine özen gösterilmelidir. Yabancı dil öğrenen kimse deyimleri öğrenerek hedef dilde yayımlanan tüm edebî ve siyasî metinleri anlayabilme becerisine sahip olmalıdır. Deyimlerin önemini iletişim açısından da değerlendirmek gerekir. İletişimin doğru bir şekilde kurulması ile genel olarak insanlar arasındaki iletişim, özel olarak yabancı dildeki iletişim dikkate alındığında, özellikle de alıcı ve verici arasında dil ve kültür farklılığı söz konusu ise, vericinin deyim kullanmaması durumunda iletilmek istenilen ileti tam olarak alıcıya ulaşamayabilir, bu nedenle de iletişimde bir kopukluk oluşabilir. Dolayısıyla deyim öğrenmeyen veya hedef dildeki deyim anlamayan yabancı dil öğrencisi hedef dili tam manasıyla öğrenmemiş olur. Bu açıdan ele alındıklarında deyimlerin iletişimsel, edimsel önemleri ortaya çıkmaktadır.

DEYİM ÖĞRETİMİNİN SORUNLARI

Deyim öğretimi alanında günümüze kadar yapılan çalışmalarda deyim öğretiminin çeşitli sorunları olduğundan bahsedilmektedir. Dilbilimcilerin konuya yaklaşımı açısına göre de deyim öğretiminin sorunlarının sayısı çoğaltılabilmektedir. Biz deyim öğretiminin en önemli sorunlarını, deyim olgusunun karmaşıklığı, kültürel farklılık, ana ve hedef dil girişimi diye üç ana başlıkta toplayabiliriz.

1. Deyim Olgusunun Zorluğu

Dilbilimcilerin deyimbilim alanında yaptıkları çalışmalar küçümsenmeyecek kadar çok olmasına rağmen hâlâ deyim konusunun bazı dillerde, özellikle de Arapçada kendi yerini alamaması deyim öğretimini etkileyen en önemli faktörlerden sayılmaktadır. Deyimlerin deyim olmayan yapılarla karıştırılması, dil öğretim kitaplarında, bazı yabancı dil öğretim kitaplarında deyimlere yeteri kadar önem verilmemesi tüm bu süreci etkileyen sebeplerin başında gelmektedir. Dilbilimdeki bu karmaşıklık deyim öğretimine de yansımakta, deyim öğretiminin birkaç kitap ve program dışında kapsamlı bir şekilde planlaması yapılamamaktadır.

Deyimlerin sınırının tam olarak çizilememesi, genel olarak tüm dillerde, özellikle de Arapçada karıştırılması da deyim öğretiminin en önemli sorunları olduğunu söyleyebiliriz. Deyimlerin atasözleri ile

karıştırılmasını Arapçada en önemli deyim öğretim sorunlarından bir olarak gören Doğru “bu kavram kargaşası, dil öğretimine doğrudan yansımaya bile dolaylı olarak etkisi mutlaka hissedilmekte... kategorize edilip tanımı yapılan konu, hem daha kolay öğretilme imkanına kavuşacak, hemde öğrenci tarafından daha kolay öğrenilebilecektir”(Doğru, 2004, s. 179) demektedir.

Nitekim önceki bölümlerde da ifade ettiğimiz gibi hâlâ Arapça alanında yazılmış eserlerde bu karmaşıklığa devam edilmektedir. Bu karmaşıklık yabancı dil öğretimini de etkilemekte, dilin önemli öğeleri sayılan deyimlerin öğretimi sürecini de aksatmaktadır.

Bunun yanında deyimleri öğretmek için yeni okul araçlarına da önem vermemiz gerekmektedir. Çünkü “ek araçlar sorununu gidermek ve yeni metoda göre yapılandırılan çeşitli alıştırmalar, ödevler, bulmacalar, kartlar, tablolar deyimlerin açıklamalı sözlükleri üniversitelerdeki öğretmen için kullanılabilir”(Akunova, 2007). Tüm bunları göz önünde bulundurarak deyim öğretmemiz bu sürecin başarılı olmasına neden olur.

2. Ana ve Hedef Dildeki Deyimlerin Kültürel Farklılığı

Deyimler bir dilin ayrılmaz parçası olduğu gibi öğrenilen dil de kültürle iç içe olduğu bir gerçektir. Tek öğeli kelimelere nazaran iki ve daha fazla öğeden oluşan dilsel ifadelerde, özellikle de deyimlerde kültürün izine rastlamak daha da kolaydır. Rusçada “hiçbir işi yapmayan, tembellik yapan, yapacak işi yok olan” birisini ifade etmek için “*lejatnaboku, na peçi*”-“*yan yatmak, soba yanında yatmak*” deyimini kullanılmaktadır. Aynı deyim Kırğızca eşdeğeri “kuraay başın sındırboo”- “ot, bitki başın kırmamak” da farklı biçimde aynı anlama gelmektedir. Türkçede bu durum için “yan gelip yatmak” deyimini ifade edebilir. Ruslarda soğuk iklim olduğu için onlar hiçbir işi olmayan adamın işsiz ve tembellik durumu için “soba yanında yatmak” deyimini kullanmışlardır. Göçebe Türkler doğayla iç-içe olmuşlar, hayvanlarıyla yayla yayla gezerek göçebe hayatı yaşamışlar. Ot, bitki ve bunların kurumuş şekilleri “kuuray” hayvanları beslemek ve ısınmak için de önemli rol oynamıştır. Ot biçmeyen veya odun kesmeyen birilerinin tembelliğini ifade için Kırğızcada yukarıdaki deyim ortaya çıkmıştır. Demek Camşitovanın dediği gibi “Kültürün, varoluşun, adetlerin ve hayat tarzlarının renklerini yansıtan deyimler araştırma için merak konusudur”(Camşitova, 2000).

Dolayısıyla yabancı dili öğrenen kimse bir deyim anlamak için deyim kültürü alanını iyice kavraması gerekmektedir(Vorobyeva, 2009). Yabancı bir dili öğrenirken Mahmoudun dediği gibi, “birçok yabancı dil öğrenenlerden fazla

deyimlilik beklenmemelidir, deyimleri kullanmamaları ise, onların dil eğitiminin eksik olduğunu gösterir”(Mahmoud, 2002, s. 2).

3. Ana Dil ve Hedef Dil Girişimi

Öğrencinin ana dili öğrenmekte olduğu dili etkileyen bir olgudur. Whorf (1956) öğrencinin ana dilinin öğrendiği yabancı dille aynı yapısal grupta olması halinde o dili edinmesinin kolay olacağını, aynı yapısal grupta değilse öğrenim süresinin uzayabileceğini ve gösterilmesi gereken çabanın fazlaşabileceğini ifade etmektedir. (Ekmekçi, Ö, s.111 1983, Yabancı dil eğitimi kavram ve kapsamı, Türk Dili, Dil Öğretim özel Sayısı, XLVII (379-380), ss.106-115) Bu durum dilde deyim öğrenimi için de geçerlidir. Özellikle Arapça ile Türkçe'nin/Türk lehçelerinin farklı dil ailelerinden geliyor olmaları da dil öğretimini zorlaştırmaktadır. Bunun anlamı, iki dilin yapısal ve kültürel olarak farklı olmalarıdır. Türk öğrenciler bunun farkında olamama ihtimali için, iki dil arasındaki farklar, yeni şeyler öğrenme konusunda birer fırsat olmaktan çıkıp, birer probleme dönüşebilir.

Yabancı dil öğrenirken ana dilini iyi bilenler zorlanmayabilir. Yabancı dil öğrenenin anadilinde belli bir düzeye gelmiş olması gerekmektedir. Ne yazık ki bizim ülkelerde yabancı dil öğrenirken bazı dil kurallarını hedef dili öğrenirken öğreniyoruz. Yabancı dil öğrenen kişiler, kendi ana dillerinde de okumaya ve dinlemeye teşvik edilmeli, gerekirse programa ana dille ilgili dersler de konmalıdır. Ana dilini iyi yazan, okuyan veya konuşan bir öğrenci yabancı dil öğreniminde de avantajlı durumdadır. Yabancı dildeki hedeflerin yüksekliği ölçüsünde, ana dilde de yetkin duruma gelmek gerekir.

Ana dil ve hedef dillerin karşılıklı etkileşimi konusunda Mahmoud'un yaptığı diller arası deyim transferi ile ilgili araştırma ilgi çekicidir. Mahmoud'un bu araştırmaya göre Arapça konuşanlar İngilizce konuşanlar gibi kendi ana dillerinde deyim kullanmaktadır. Bununla beraber ana dilindeki deyimleri hedef dile aktarmaktadır(Mahmoud, 2002, s. 2). Buna göre ana dili Arapça olan ve İngilizceyi yabancı dil olarak öğrenenler aşağıdaki deyimleri kendi ana dillerinden hedef dile olduğu gibi aktarmaktadırlar:

Ana dil zaafi yanında, genel kültürdeki zaaf da ciddi bir sorundur. Bu yüzden yabancı dil öğretmenleri, ne yazık ki çoğu kez dil öğretiminden çok kavram öğretmekle zaman kaybederler. Hayatla ilgili ileri fikirlere sahip olmayan birisi, ne kendi ana dilinde ne de başka bir dilde ileri gidemez. Genel kültürünü geliştirmek, yabancı dilde büyük oranda yardımcıdır. Bu sebepten dolayı, yabancı dil öğretmenleri öğrencilerini okumaya ve genel konularda kültürlerini artırmaya teşvik etmelidirler.

DEYİMLERİN DİL ÖĞRETİMİ SEVİYESİNE GÖRE SINIFLANDIRILMASI

Deyimlerin öğretiminde göz önünde bulundurulması gereken husus onların her zaman dil öğretim seviyesine uygun olmasıdır. Özellikle de deyim öğretiminde göz önünde bulundurulması gereken husus Mahmoud'un da ifade ettiği gibi "deyimler bir bütün/kalıp olarak öğretilmeli, öğeleri ayrı ayrı şekilde analiz edilmemelidir"(Mahmoud, 2002). Kalıp olmasının yanı sıra deyimlerin öğrenim düzeylerine göre de sınıflandırılması gereklidir. Deyimlerin yapısal, anlamsal ve anlatım özelliklerine bağlı olarak farklı dillerde birçok farklı sınıflandırmalar yapılmıştır. Ancak yabancı dil öğretiminde deyimlerin öğrenilme süreci açısından Gibbs (1993)'in yaptığı sınıflandırma ilgi çekicidir. Gibbs, deyimlerin özelliklerini ve yabancı dil öğrenenler tarafından nasıl öğrenildiklerini dikkate alarak, deyimleri şöyle sınıflandırmıştır:

Sözdizimsel olarak donmuş deyimler: sadece bir şekilde ve sıkça duyuldukları için daha çabuk öğrenilmektedir,

Sözdizimsel yönden esnek olan deyimler: edilgen hale dönüştürüldüklerinde bile mecâzî anlamlarını korurlar,

Şeffaf deyimler: düz ve mecâzî anlamları yakın olan deyimler,

Anlaşılması güç olan deyimler: düz ve mecâzî anlamları arasındaki ilişkinin anlaşılmadığı deyimler.

Gibbs'inyaptığı bu sınıflandırmadan yabancı dilde deyim öğretiminde öğrenimi kolaylaştırmak amacıyla içerik belirleme aşamasında yararlanabilir(Güneş, 2009, s. 12).

Deyim öğretimi dil öğretiminin genel ilkelerine göre uyumlu bir şekilde öğretilir. Demirel (2000, s. 23-26) yabancı dil öğretiminde temel alınan ilkeleri 10 madde halinde belirlemiştir:

1. Dört temel beceriyi geliştirmek,
2. Öğretim etkinliklerini önceden planlama,
3. Basitten karmaşığa, somuttan soyuta doğru öğretme,
4. Görsel ve işitsel araçları kullanma,
5. Anadili sadece gerekli durumlarda kullanma,
6. Bir seferde tek bir yapıyı sunma,
7. Verilen bilgilerin günlük yaşama aktarılmasını sağlama,
8. Öğrencilerin derse etkin olarak katılımını sağlama,
9. Bireysel farklılığı dikkate alma
10. Öğrencileri güdüleme ve cesaretlendirme.

Bu ilkeler öğrencilerin yaş ve düzeylerine göre adapte edilmeli ve öğrenciler hedef dil ile hem sözlü ve hem de yazılı olarak karşı karşıya kalmalıdır. Deyimler işbu ilkeler ile uyumlu bir şekilde

öğretilebilir.

Kur’ân’da geçen deyimleri biz genel olarak üç aşamada sınıflandırabiliriz, başlangıç, orta ve ileri düzey. Bunların ilk aşaması olan başlangıç düzeydn iki kelimedenden oluşan ve kalıplaşmış, anlaşılması kolay ve Arapça edebî metinlerde de geçen deyimleri (örneğin: ابْنُ السَّبِيلِ - yolcu) öğretebiliriz. Buna göre başlangıç düzeyini deyimler aşağıdaki deyimlerdir:

أَعْرَضَ - Kalbi tatmin olmak, اِطْمَأَنَّ قَلْبُهُ - Yolcu, misafir, ابْنُ السَّبِيلِ -
أُولُوا - Dinlemek, كَلَّمَ السَّمْعَ - Yüz çevirmek, reddetmek, عَن -
حَمَلَ عَلَيْهِ - Yöneticiler, önde gelenler, أُولَى الْأَمْرِ - Akrabalar, الْأَرْحَامُ -
دُو شَوْكَةٍ - Yoksul, miskin, ذَا مَثْرَبَةٍ - Üzerine yüklemek, sorumlu tutmak,
مِثْقَالٍ - Katı yürekli, غَلِيظَ الْقَلْبِ - Kan dökmek, سَفَكَ الدَّمَاءَ - Güçlü, kuvvetli,
يَدُهُ مَبْسُوطَةٌ - Alçakgönüllü, eli açık, ذَرَّةٌ - Zerre kadar, çok azıcık,
يَدُهُ مَعْلُولَةٌ - Eli sıkı olmak, cimri olmak.vb.

Orta düzeydeki deyim öğretiminde ise şu deyimler öğretilir:

أَقْبَسَ جِلْدَهُ - Ürperti duymak, tüyleri ürpermek, اَلْقَى إِلَيْهِ بِالْمَوَدَّةِ - İyi
davranmak, sevgi duymak, اِبْتَعَى إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ - Vesile aramak, yol aramak,
اِتَّخَذَ وَرَاءَهُ ظَهْرِيًّا - İhmal etmek, اِتَّبَعَ خُطَوَاتِ (فُلَانٍ) - İzinden gitmek, takip etmek,
اِخْتَذَ - Kulak hırsızlığı yapmak, duymak, اِسْتَرَقَ السَّمْعَ - rafa kaldırmak,
اَشْرَبَ فِي قَلْبِهِ - Kalbine aşılmanmak, sevdirmek, اَشْرَبَ فِي قَلْبِهِ - tutuklanmak, اَشْرَبَ فِي قَلْبِهِ -
اَلْقَى بَيْنَهُمْ - Gönülleri birleştirmek, اَلْفَ بَيْنَ قُلُوبٍ - Cezalandırılmak, اَشْرَبَ فِي قَلْبِهِ -
اَلْعَدَاوَةَ - Hiçbir şeye sahip olamamak, اَلْعَدَاوَةَ - Arasını açmak, aralarına kin sokmak,
اَلْعَدَاوَةَ - Bedeni ve kalbi ısınmak, اَلْعَدَاوَةَ - اَلْعَدَاوَةَ -
اَلْعَدَاوَةَ - Karınca yuvası gibi kaynamak, اَلْعَدَاوَةَ - اَلْعَدَاوَةَ - İşin güçleşmesi, gerçeğin belirmesi,
اَلْعَدَاوَةَ - اَلْعَدَاوَةَ - İş çevirmek, اَلْعَدَاوَةَ - اَلْعَدَاوَةَ - İnanmazlık, tereddütlü olma, ikiyüzlülük.vb.

İleri düzeydeki deyim öğretiminde ise işbu deyimler kullanılabilir:

وَضَعَتْ - Göz açıp kapanınca, hemen, hızlı, اَلْعَدَاوَةَ - اَلْعَدَاوَةَ -
اَلْعَدَاوَةَ - Burnunu damgalama, kibirini kırma, اَلْعَدَاوَةَ - اَلْعَدَاوَةَ -
اَلْعَدَاوَةَ - Haline yer gök ağlamamak, اَلْعَدَاوَةَ - اَلْعَدَاوَةَ -
اَلْعَدَاوَةَ - Duaları kabul olmamak, اَلْعَدَاوَةَ - اَلْعَدَاوَةَ -
اَلْعَدَاوَةَ - Yan çizmek, böbürlenmek, اَلْعَدَاوَةَ - اَلْعَدَاوَةَ -
اَلْعَدَاوَةَ - Göz açıp kapanınca, hemen, hızlı, اَلْعَدَاوَةَ - اَلْعَدَاوَةَ -
اَلْعَدَاوَةَ - İleri geri konuşmak, amaçsız dolaşmak, اَلْعَدَاوَةَ - اَلْعَدَاوَةَ -
اَلْعَدَاوَةَ - Kızmak, pişman olmak vb. Deyimlerin bazı öğeleri/ kelimeleri eski
kullanımdan çıkan kelimeler olduğu için yabancı dili öğrenen kimse için böyle deyimler anlaşılması ve öğrenilmesi zor olabilir. Örneğin Kırğızcadaki “Bükömbaraboluu”(israf olmak) deyiminde deyim

öğelerinden biri olan “bükömbara” kelimesinin normal kullanımda bir anlamı yoktur. Arapçada da böyle deyimlere rastlanmaktadır. Buna rağmen böyle kullanımdan kalkmış kelimeleri içeren deyimlerin sayısı azdır. Bununla beraber bu çeşit deyimlerin ileri düzey deyimlerinde öğretilmesi gerektiğini düşünüyoruz.

Deyim Öğretimine Dair Alıştırmaların Önerisi

Deyim öğretimi yabancı dil öğretimi içerisinde değerlendirilerek, tüm öğretim metot ve tekniklerinden yararlanılabilmektedir. Buna göre bir dili öğretilirken o dilin becerileri olan okuma, anlama, yazma ve konuşma becerileri ile de beraber deyimler öğretilir. Biz burada genel dil öğretim metotları kullanarak nasıl başarılı bir deyim öğretimi yapabiliriz ve gerekli olan alıştırmalar neler olmalı? Sorusuna cevap aradık. Deyim öğretiminde nasıl bir yaklaşım izlenmesi gerekliliği üzerine düşündük. Araştırmamızın konusunun sınırı gereği burada sadece deyim öğretimi alıştırmaları üzerinde durduk. Aşağıda sunduğumuz gibi deyim öğretim için çeşitli alıştırmalar geliştirdik ki, bunlar bir deyim öğretiminin başarılı olabilmesi için önerimizdir. Yukarıda deyimleri başlangıç, orta ve ileri düzey deyimler diye sınıflandırmıştır. Burada sınıflandırdığımız tüm deyimlerin genele öğretimi için uygulanan alıştırmalara ve onların açıklamalarına yer verilmiştir.

1. Deyimlerin Etimolojisine Dair Metinler Sunmak

Deyimlerin bazılarının etimolojisi yani çıkış kaynağı var olduğuna değinmiştik. Bir olay sonucu meydana gelen deyimlerin çıkış kaynakları hem deyim öğretimi açısından hem genel dil becerileri geliştirmek açısından yararlı olabilmektedir. Nitekim öğrenciler bir deyimden çıkış kaynağına dair metin okurlar, okuma dinleme becerileri gelişir, hem de deyimden kaynağı hakkında bilgi sahibi olurlar. Bu metinlerin öğrenciler için çekicilik özelliği taşımasına özen göstermeliyiz. Şöyle ki, öğrencilerin merakını uyandıran hikayeler, efsaneler, kısa ve özlü olaylar öğrencilerin zihninde kalır ve öğrendiği deyimden daha sonra iletişim kurması sırasında kolaylıkla hatırlayabilir ve kullanabilir.

Arapçayı yabancı dil olarak öğretirken deyimlerin çıkış kaynağına yani etimolojisine dair Arapça metinlerin yanı sıra ana dilde de Arapça deyimlerin kökeni hakkında açıklayıcı metinler sunulabilir. Örneğin:

أجهلمنفرأشة

(Pervaneden/Kelebekten daha cahil)

Arapçada pek cahil insan için betimlemek için kullanılan bir deyimdir. Hikâyesi şöyledir: Cahil adam mum etrafında

dolaşan pervaneye kıyas edilmektedir. Zavallı pervane mumun parlaklığına kandırılarak kendisini mahvedebileceğini bilmediği için zevk ile ışığa doğru sokulur-cezası da cehaletten ölmek olur-mum ateşinde yanar kavrulur(Naci, Hicrî 1303, s. 21)(Doğru, 2004, s. 128).

Aynı şekilde deyimlerin hikâyesine dair sırf Arapça metinler de deyim öğretiminde etkili kullanılabilir. Kanaatimizce dil öğretimi kitaplarına böyle kısa ve özlü deyim etimolojisine dair metinler konulmalı ve deyim öğretiminin genel dil öğretimi içinde yapılmasına özen gösterilmelidir.

2. Deyimlerde Boşlukları Tamamlamak.

Deyim öğretiminde deyim tanımı yapılarak, nasıl bir dilsel olgu olduğu öğretildikten sonra deyimler kullanılan metinlerde ve cümlelerde boşluk doldurma alıştırmaları aşağıda olduğu gibi sunulabilir.

Aşağıdaki deyimleri gerekli boşluklarına kelimeler koyarak tamamlayınız:

- لَا تُفْتَحُ لَهُ أَبْوَابُ السَّمَاوَاتِ
- لَا يَلْوِي عَلَى أَحَدٍ
- لَا يُؤْتِ النَّاسَ تَقْبِيرًا
- تَبَدُّهُرَآءَ ظَهْرِهِ
- وَضَعْنَا الْحَرْبَ أَوْزَارَهَا
- نَظَرَ مِنْ طَرْفٍ خَفِيِّ

3. Metin İçerisinden Deyimleri Tespit Etmek

Dil öğretiminde deyim ne olduğu öğretilir, kapsamlı bir deyim tanımı yapılır. Bundan sonraki iş hedef dil öğrencisinin metin içerisinde geçen deyim farkında olmasıdır. Deyimin ne olduğunu kavrayan öğrenci hemen veya alıştırmalar yaparak deyimleri metin içerisinden bulur. Dil öğretiminde en önemli araç metinlerdir. Öğretilmek istenen amaca, hedef kitlenin seviyesine uygun seçilmiş metin öğreticiyi başarıya götürecektir. Bu sebeple, sınıfa içinde deyimlerin geçtiği metinler sunulacaktır. Aşağıdaki metinden deyimleri bulunuz komutu ile Arapça metin verilerek, içerisinden metinler tespit edilebilir.

4. Metin İçerisindeki Boşlukları Deyimler İle Doldurma

Deyimlerin metinde boşluk doldurma yoluyla öğretme etkinliği ve alıştırmaları öğrencilerin deyimleri iletişim içerisinde ve doğru bağlamda nasıl kullanabileceklerini göstermek açısından önemlidir. Buna göre uygun bir metin içerisinde öğrencilerin kullanması istenen metinler boşluk olarak verilir ve öğrencilerden daha önce öğrendikleri

metinlerden hangilerini burada kullanabileceklerini düşünmeleri ve yazmaları istenir.

5. Metin İçerisindeki Deyimlerin Yerine Onlarla Eşdeğer Kelimeleri Yazmak ve Karşılaştırmak

Deyimlerin bir özelliği olarak onların bazen tek bir sözcükler karşılanabileceğini belirtmiştik. Deyimin bu özelliğinden deyim öğretiminde de yararlanabiliriz. Nitekim deyimleri daha iyi öğrenmek ve öğrenilen yabancı bir dili daha etkili ve güzel kullanmak için böyle bir uygulama gerekli olduğunu düşünüyoruz. Nitekim bir yabancı dil öğrenenin normal kelimeyi öğrenmesi deyim öğrenmesinden daha kolay olduğu kesindir. Deyim öğrenirken neden normal kelimelerden yararlanmayalım? Bu şekilde deyim anlamı kendisine eşdeğer kelimeler ile verilerek deyim öğretimi gerçekleştirilebilir.

6. Cümledeki Altı Çizgili Kelimeler Yerine Deyimleri Yerleştirmek.

Deyimlerin tek kelimeyle eşdeğer olabileceği gibi aksine bazı kelimelerin yerine deyimler kullanılır. Deyimlerin kullanımını onların kullanıldığı cümleyi veya metni daha çekici, daha mecâzî yapar. Aşağıdaki cümlelerde altı çizgili olan kelimeler yerine karşısındaki deyimleri kullanın:

Cümle	Deyimler
حين اشتدَّت الحرب يثبت الشجعان و يفرّ الجبناء	شمرت الحرب عن ساقها
تزوج احمد ابنة عمه يوم الخميس الماضي	كتب كتابه على (فلانة)
دعا وزير الاقتصاد الأمة إلى الإقتصاد في هذه الظروف السيئة	شدّ الحزام
نال الابن الاكبر حصّة الأسد من تركة ابيه	الجزء الأكبر

7. Cümle İçerisindeki Boşluklara Deyim Koyma Becerileri

Değişik dil öğretim kitaplarında karşımıza çıkan cümle içerisindeki boşlukları doldurma alıştırmaları deyim öğretiminde de kullanılabilir. Bu uygulama hem başlangıç düzeydeki deyim öğretiminde kullanılabileceği gibi, ileri düzey deyim öğretimi için de uygundur. Bu durumda aşağıdaki örnekte olduğu gibi alıştırmalar verilebilir.

Aşağıdaki cümlelerdeki boşlukları uygun deyimler ile doldurunuz:

- 1- فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً..... أَلْدَيْنَ كَفَرُوا وَقِيلَ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَدْعُونَ
- 2- وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ

- 3- يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّا أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ حَمَلٍهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَى
4- مَرَّ عَلَى قَرْيَةٍ وَهِيَ.....

Cevap anahtarları:

سَيِّئَتْ وَجُوهُ، يَسْفِكُ الدَّمَاءَ ، ذَاتِ حَمَلٍ، خَاوِيَةً عَلَى غُرُوشِهَا

8. Deyimleri Kullanarak Metin Oluşturmak

Öğrencilerin öğrendikleri deyimleri kullanarak metin oluşturulması deyimlerin anlamını kafasında canlandırarak kalıcı öğretilmesine yardımcı olabilir. Bu durumda aşağıdaki örnekte olduğu gibi alıştırmalar yapılabilir. Aşağıdaki deyimleri kullanarak cümle oluşturunuz:

وَضَعْنَا الْحَرَبَ أَوْزَارَهَا، مَدَّعَيْنِيهِ، مَا يَمْلِكُ مِنْ قَطْمِيرٍ، قَلْبُكَفِيهِ، عَلَى حَرْفٍ، بَعِيرٍ حِسَابٍ، اِشْتَعَلَ الرَّأْسُ سُشْبِيًّا، لَمَحُ الْبَصَرِ

9. Deyimlerin Karşısına Eşdeğer Kelimeleri Yazmak

Bazı deyimlerin sözcüklerle eşdeğer olabileceğini yukarıda söylemiştir. Buna göre da alıştırmalar verilebilir. Aşağıdaki deyimlerin karşısına eşdeğer kelimeleri veya anlamlarını yazınız:

Deyim	Anlamı, eşdeğer kelimesi, açıklaması
ابْنُ السَّبِيلِ	
أَوْلُوا الْأَرْضَ حَامٍ	
بُعْدُ الْمَشْرِقَيْنِ	
غَضَانًا مِلْمُهُ (غِيضًا) / عَلَى يَدِهِ	
ضَرَبَ قُوَى الْأَرْضِ	
سَفَكَ الدَّمَاءَ	
قَطَعَمْنَاهُمَا لَوْتَيْنِ	

10. Eşanlamı Deyimleri Bulma Becerisi

Deyimler de tıpkı normal kelimeler gibi eşanlamlı ve zıt anlamlı olabilmektedir. Deyimlerin eşanlamı olması onların bir durum veya olay için birçok deyim söylenmesi olgusundan kaynaklanmaktadır. Eşanlamı deyimlerin öğretilmesi yabancı dilde bir durumu ifade etmek için bir veya daha fazla deyim bilgisine sahip olan yabancı dil öğrencisinin kapasitesinin/ufkunun/kelime dağarcığının daha geniş olması olarak açıklanabilir. Aynı şekilde bir olay için bir çok deyim öğretilmesi deyim öğretiminin de başarılı olmasına etki eder. Çünkü deyimlerin doğası gereği bazen bir deyim anlaşılmadığı durumda ikinci bir deyim ile aynı olayı anlatmak, ilk deyimden daha iyi anlaşılmasına neden olmaktadır. Eşanlamı deyimlerin sayıları dilden dile değişmekte, bazı dillerde sınırlı olmakla beraber, deyim öğretiminde etkili bir biçimde kullanılabilir. Aşağıdaki Kur'an'da geçen deyimlerin eşanlamlılarını bulunuz:

Deyim	Eşanlamı deyimi
قَطَعْدَابِرَ	قَطَعْنَهَا لَوْتَيْنِ
قَابِكْفِيهِ	غَضَّأَنَا مِلَّةً (غِيضًا) / عَايِيدَه
قَلْبُهُ شَيْ	عَاي حَرْفٍ
قَبْلًا نِيرْتَدَّ إِلَيْهِ طَرْفُهُ	لَمْ حَا أَبْصَرَ
قَبْصِيدَهُ	يَدُهُ مَعْلُولَةٌ
رِيَاءُ لَمُنُونِ	دَائِرَةُ أَلْسُونِ

Eşanlamı deyimlerde dikkate etmemiz gereken bir nokta var ki, bazı eşanlamlı deyimler aynı manaya gelse bile bazen “anlamsal tonları (ayırıtı, nüansları), dilde diğer söz öğeleri ile bağlantıları ve kullanım karakterleri (aktif veya passiv kullanımı) her zaman aynı değildir”(Saparbaev A. , 1997, s. 201). Buna çeviride de dikkat etmemiz gerektiğini, değişik dillerde de, aynı deilde de bir deyim farklı bağlam ve sıklıklarda kullanılabileceğini daha önce belirtmiştik.

11. ZıtAnlamlı Deyimleri Bulma Becerisi

Eşanlamı deyimler olduğu gibi dillerde zıt anlamlı deyimler de bulunmaktadır. Aşağıdaki deyimlerin zıt anlamlılarını bulunuz:

Deyim	Zıt anlamlı deyimi
أَبْيَضٌ وَجْهُهُ	تَسْوَدُّ وَجْهَهُ / وَجْهُهُ مَسْوُودٌ
أَعْتَصَمَ بِحَبْلِ اللَّهِ	يَتَعَدَّى حُدُودَ اللَّهِ
يَدُهُ مَعْلُولَةٌ	يَدُهُ مَبْسُوطَةٌ
أَوْلُو الطُّولِ	ذَامِتْرِيَّةٌ
بَعِيرٌ حِسَابٌ	مِثْقَالِ دَرَّةٍ
قَطَعَا السَّبِيلَ	خَلَسَ سَبِيلُهُ
قَابَقُوسِيْنِ	بُعْدًا لِمَشْرِقِيْنِ
أَكَلَمِنْفَوْ قَهْوٍ مِتْتَحْنَارُ جِلْه	ضُرُّ يَتَعَلِّيْهَا لَدَلَةٌ

12. İnsanın Olumlu ve Olumsuz Karakterini Gösteren Deyimleri Yazmak

Bilindiği gibi deyimlerin ortaya çıkmasında insandan doğaya, doğadan insana aktarmalar önemli rol oynamıştır. Aynı şekilde deyimlerin çoğunluğu insanın karakteri ile bağlantılı olduğu için deyim alıştırmalarında bu husustan yararlanabilir, söz konusu deyimlerin öğretimi ile yabancı dil öğrencisinin deyim dağarcığı geliştirilebilir. Aşağıdaki alıştırmalarda olduğu gibi insanın olumlu ve olumsuz yönlerini gösteren deyimleri yazılabilir:

İnsanın olumlu karakteri	İnsanın olumsuz karakteri
لَا يَرْهَقُونَ جَهَنَّمَ فِتْرًا وَلَا ذِلَّةً	نَبَذَ هُوْرًا ظَهَرَ
قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ	حَمَالَةَ الْحَطَبِ
أُولَى الْأَبْصَارِ	فِي كُلِّ وَادٍ يَهِيمُونَ
عَلَى صَلَاتِهِ يُحَافِظُ	فِي أَسْفَلَ سَافِلِينَ

13. Hedef ve Ana Dildeki Deyimlerin Karşılıklı Eşdeğerini Bulmak

Kaynak dildeki deyimın eşdeğeri (equivalent) hedef dilde her zaman bulunmayabilir. Ancak alıştırmalarda mümkün olduğu kadar eşdeğer deyimleri kullanabiliriz. Deyim öğretiminde yabancı dili öğrenenlere deyimın tanımı yapıлып, başlangıç düzeydeki alıştırmalar yapıldıktan sonra ana dille de bağlantılı alıştırmalar yapılabilir. Deyimlerin bazılarının ana dilde açıklaması yapılmadan veya bu alandaki alıştırmalar yapılmadan öğretilmesi bira zor gibi gözükmeğdir. Klasik metot olarak bilinen hedef dilin ana dile çeviri metodu deyim öğretiminde de kullanılabilir. Aşağıdaki örnekte olduğu gibi Arapça öğretiminde deyimlerin Türkçe karşılıklarının öğrenciler tarafından bulunması istenebilir:

Arapça deyim	Türkçe deyim/eşdeğeri
أَيِدُهُ مَلْطُخَةٌ بِالدَّمِ (Maxos, 1995-2003, s. 17)	Eli kana bulaşmış (günahkar, kan döken)
يَلْقِي عَلَى النَّارِ زَيْتًا (Yazıcı, 2003, s. 315)	Yangına körükle gitmek
يُعْطِي الضُّوءَ الْأَخْضَرَ	Yeşil ışık yakmak
يَدُهُ مَغْلُوبَةٌ	Eli sıkı olmak, cimri olmak
وَلَّى دُبْرَهُ	Arka çevirmek, kaçmak
مِنْقَالٌ ذَرَّةٌ	Zerre kadar, çok azıcık
قَالَ بِفَمِهِ	Ağızıyla konuşmak, kafadan atmak

Hedef dildeki deyimler ana dile çevirilirken veya tersi yapılırken, dillerin doğası gereği bazı deyimlerin başka dilde karşılığı bulunmadığı konusu da öğrencilere anlatılmalı ve buna göre alıştırmalar yapılmalıdır.

Ana Dildeki Deyimlerin Hedef Dildeki Eşdeğerini Bulunuz:

Türkçe Deyim	Arapça Deyim/Eşdeğeri
Bir ayağı çukurda olmak (Uysal, s. 216)	رجله في القبر
El kaldırmak (vurmaya kalkışmak)	رفع يده عليه

Kulak/larını tıkamak	سدّ أذنيه
Eli açık	طويل اليد

Deyim öğretilirken ana dilinden de yaralanılabildiği gibi değişik dillerdeki deyimler verilerek onların Arapçadaki karşılıkları/eşdeğerleri istenilebilir. Tabii böyle alıştırmalar dil öğreniminin daha üst düzey seviyeleri için uygun olduğu kanısındayız. Aşağıdaki İngilizce deyimlerin Arapça eşdeğerlerini/çevirilerini bulunuz:

A babe in arms(A Dictionary of English Idioms, English-Arabic, 1989)	طفل صغير (في المهد), شخص غير ناضج
Armed to the teeth(Awwad, 1989, p. 61)	مدجج بالسلاح heavily armed with weapons
Give one's mind to....	يركز ذهنه على....
Over the moon/rainbow	في غاية الابتهاج , طائر من الفرحه

14. Deyimlerin Anlamlarını Tahmin Etmek

Öğrencilere aşağıda örnek alıştırmaya gibi değişik deyimler verilebilir ve bunların anlamlarının tahmin edilmesi istenebilir. Öğrencilerin deyimleri tahmin etmesi daha sonra onu sözlükten bakarak öğrenmesi deyimlerin öğrencilerin hafızasında kalmasına etki eder.

Aşağıdaki deyimlerin anlamlarını tahmin ediniz. Tahmininizi yazınız ve daha sonra deyim anlamını sözlükten bularak karşılaştırınız.

Deyim	Tahminim	Sözlükteki anlamı
بَلَغَ أَشُدَّهُ		
سَقَطَ فِيْ أَيْدِيهِ		
(عَضَّ أَنْامِلَهُ / عَلَى يَدِهِ) غِيضًا		
عَرَفَهُ كَمَا يَعْرِفُ أَبْنَاءَهُ		
ذَا مَثْرَبَةٍ		
جَعَلَهُ هَبَاءً مَّنْثُورًا		

Sonuç

Deyimler dilin zenginliklerinden sayılmakta ve diğer dillerde olduğu gibi Arapçada da önemli bir yer tutmaktadır. Arap milletinin kültürü, düşünüş ve yaşayış biçimi, inancı, siyasal ve toplumsal yapıları özellikle diline dair önemli ipuçları vermektedir. Arapçayı daha iyi şekilde anlayıp kullanmak için Arapça deyimleri ana dili ve yabancı dil olarak öğretirken göz ardı edemeyiz. Bunun için deyimleri

ana kaynaklarından, Kur'ân'dan, hadisten, Arap edebiyatının ürünlerinden tespit etmeli kendi dilimize çevirmeliyiz. Çeviri işini yaparken de deyimlerdeki kültürel yansımaları, bir başka deyişle anlamı tam ve doğru olarak aktarmamız gerekmektedir. Bunu yaparken tabii çeviri biliminin günümüze kadar edindiği tecrübelerinden yararlanmalıyız.

Ana dili Kırgızca olan öğrencilere Arapçanın yabancı dil olarak öğretilmesinde deyimlerin, özellikle bir kültürü temsil eden Kur'ân deyimlerinin öğretilmesi ve onların dil ve konuşma yeteneklerinin zenginleştirilmesinin gerekli olduğu düşüncesindeyiz.

Öte yandan Kur'anda geçen deyimlerin yapısal ve anlamsal özelliklerini incelemek ve daha sonra başka dildeki Kur'an çevirilerinde nasıl kullanıldığına bakmak, yanlış çevirileri tespit etmek, Kur'ân'ı anlama açısından da önemlidir. Tabii Kur'an'ı anlamaya yönelik çalışmalarda deyimlerin anlaşılması ve çevrilmesi önemli yer tutmaktadır. Bu alanda çok sayıda Kur'ân tefsirinin yazılması bunun bir kanıtıdır. Bazı deyimler Kur'ânda bir anlamı ifade ederken, bazıları çok anlamlı şekilde kullanılmaktadır. Kur'ânda deyimlerin önemli olmasına karşın, orada geçen deyimlere gereken önem verilmemiş, dolayısıyla deyimler ve onun anlaşılması konusunda pek az çalışma yapılmıştır.

Bir yabancı dilin öğretilmesi konusunda her zaman normal kelimelerin öğretilmesi kadar genel olarak kalıplaşmış ifadeler, özellikle de deyimlerin öğretilmesi çok önemlidir. Bu doğrultuda deyimlerin kaynağı olarak dilin edebiyat metinlerinin yanı sıra, dinî kitapların da kullanılması, o dilin kültürel öğeleri hakkında yabancı dil öğrenen kimseyi bilgi sahibi yapar. Din bir kültürün ayrılmaz parçası olduğuna göre, başta kutsal kitaplar olmak üzere dinî kitaplarda geçen deyimlerin tespit edilmesi, bunların o dili öğrenen insanlara öğretilmesi gerekmektedir. Bir yabancı dil olarak Arapça öğretimi açısından deyim öğretimi her zaman önemlidir. Deyimler öğretimin her aşamasında, o aşamaya uygun olarak mutlaka öğretilmelidir.

Consulusion

They are very important in Arabic as well. Idioms give important hints about the culture of Arabs, their thoughts, their living style, their believing, and their politic and social life. We can not ignore idioms to learn Arabic, use and teach them more efficiently and properly. Consequently, we need to find and translate and to teach them in Arabic Language and from Arabic sources, Quran, Hadis and Arabic literature.

While we are translating them, understanding these idioms in the same way as Arabic people, we need to be sure that their meaning and translation is true. To do this efficiently, we should follow growth of the the translation science.

We think that it is necessary to enrich the language and speaking skills for students with Kyrgyz native languages who taught Arabic as a foreign language, especially the Quran statement that represents a culture. On the other hand, we investigate the structural and semantic properties of the Quran, then we study how the phrases of the Quran are translated in another language, identify incorrect translation. This is important in terms of understanding the Quran. Understanding the idioms in order to understand their subject and translated the Quran are very important. In this area, the writing of a plurality of Quran interpretation is a proof. Some idioms of the Quran express one meaning and sometimes more tone meanings. Although significant idioms in the Quran, are not given enough attention to the phrases, so few studies have been made to understand them

Kaynakça

- A Dictionary of English Idioms, English-Arabic.* (1989). Beirut: Librairie du Liban.
- Akunova, A. R. (2007). *Kırgız tilindegi frazeologizmderdı cogorku okuu caylarda okutuunun metodikası (Pedagogika ilimderinin kandidatu ilimiy daracasın izdenip aluu üçün cazılğan dissertatsiyanın avtoreferatı)*. Bişkek: Kırgız Bilim Berüü Akademiyası.
- Awwad, M. A. (1989). Equivalence and Translatability of English and Arabic Idioms. *Papers and Studies in Contrastiv Linguistics*, s. 57-67.
- Aytmatov, C., & Şahanov, M. (1998). *Kuz Başındaki Avcının Çıǵlıǵı*. Ankara: Tolkun Yayınları.
- Camşitova, G. (2000). Frazeologiya kak kul'turnıy komponent yazıka. *"Kırgız tili: keçee, bğün cana erten" el aralık ilimiy konferentsiyası* (s. 132-138). Bişkek: K.R.Uluttuk ilimler akademiyası, til ilimi institutu.
- Demirel, Ö. (2000). *Yabancı Dil Öğretimi: ilkeler, yöntemler, teknikler*. Ankara: USEM Yayınları.
- Doǵru, E. (2004). *Modern Arapçadaki Deyimlerin Semantik, Sentatik ve Pragmatik Yönlerden İncelenmesi ve Yabancı Dil Öğretimindeki Yeri*. Ankara: Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Glucksberg, S. (2001). *Understanding Figurative Language, From Metaphors To Idioms* (Oxford psychology series Number 36 b.). Oxford: Oxford University Press.
- Güneş, S. (2009). Yabancı Dil Öğretiminde Deyim Öğretimi: Yöntemler, Teknikler ve Uygulamalar. *Dilbilim XXII*(2), 1-19.
- Komisyon. (2005). *Deyimler ve Atasözleri Sözlüğü*. (M. Dikmen, Dü.) İstanbul: Karanfil Yayınları.
- Mahmoud, A. (2002, December). Interlingual Transfer of Idioms by Arab Learners of English. *The Internet TESL Journal* <http://iteslj.org/Articles/Mahmoud-Idioms.html>, Vol. VIII(No.12), 1-5.
- Maxos, H. (1995-2003). *The Arabic Idioms*. Damascus.
- Naci, M. (Hicrî 1303). *Arap Edebiyatında Deyimler ve Atasözleri (Sahihâtu'l-Arab)* (1.Baskı b.). İstanbul.
- Saparbaev, A. (1997). *Kırgız tilinin leksikologiyası cana frazeologiyası*. Bişkek.
- Uysal, H. (1997). *Arapça-Türkçe-İngilizce Deyimler Sözlüğü*. Konya: Uysal Kitabevi.
- Vorobyeva, L. (2009). Frazeogiya kak istoçnik lingvokul'turologičeskogo materiala pri izučenii russkogo kak inostrannogo. N. Mudrogo (Dü.), *Frazeologizm v tekste i tekst vo frazeologizme, Çetvertie Jukovskie çteniye, Materialı nauçnogo simpoziuma* içinde (s. 245-247). Velikiy Novgorod: NovGu im. Yaroslav Mudrogo.
- Yazıcı, N. (2003). *Arapça-Türkçe Türkçe-Arapça Atasözleri ve Deyimler*. İstanbul: Rağbet Yayınları.